

Nr 33.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen; given Stockholms slott den 26 januari 1940.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogat förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 5.

För särskilda grenar av rikets styrelse skola finnas statsdepartement till det antal, som bestämmes genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag.

Departementens benämningar och fördelningen av ärendena, departementen emellan, bestämmes av Konungen genom en särskilt utfärdad, offentlig kungjord stadga.

För varje departement utser Konungen bland statsrådets ledamöter en chef och föredragande, Konungen obetaget att förordna annan ledamot av statsrådet att i departementschefens ställe föredraga de ärenden, Konungen bestämmer. Chefen för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, är minister för utrikes ärendena.

§ 6.

Statsrådet skall bestå av cheferna för departementen samt statsråd utan departement till det antal, varom stadgas i en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag.

Av statsrådets — — — främste ledamot.

Statsrådets ledamöter — — — ärenden övervara.

§ 25.

Till föredragning och avgörande i regeringsrätten skola ärendena beredas i det departement, vartill de, enligt den i 5 § omnämnda fördelning, höra.

§ 43.

Går Konungen i fält, eller till avlägsnare inrikes orter reser, förordne minst tre ledamöter av statsrådet, under den ordförande, som Han, antingen ibland prinsar av Sitt hus eller ibland statsrådets ledamöter, särskilt nämner, att föra regeringen i de mål, Konungen föreskriver. Med de mål, Konungen då Själv avgör, förhålls på det sätt, som 8 § stadgar.

Vad nu — — — honom utövas.

Riksdagsordningen.

§ 38.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som angå stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av kommunallagarna samt av lagar och författningar om statsrådets ansvarighet, om antalet statsdepartement och statsråd utan departement, om kommandomål, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga, om allmänt kyrkomöte och om allmän folkomröstning i ämnen, som ej tillhöra annat utskotts behandling.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 januari 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *ändrade grundlagsbestämmelser angående statsrådets sammansättning m. m.*

Föredraganden anför:

»I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 mars 1938 (nr 112) hemställde riksdagen, under åberopande av konstitutionsutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 7, om en förutsättningslös utredning av frågan angående en departementalreform samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagsskrivelsen anmäldes den 16 december 1938 för Kungl. Maj:t, som samma dag bemyndigade mig att tillkalla en sakkunnig att inom justitiedepartementet biträda med verkställande av utredning angående statsdepartementens organisation och därmed sammanhängande frågor. Jag erinrade vid nämnda tillfälle, att frågan om en departementalreform tid efter annan under den nuvarande departementsorganisationens tillvaro varit föremål för uppmärksamhet, samt åberopade den särskilt under de senaste åren stegrade statsverksamheten och den därmed förbundna ökningen av regeringsärendena. Vid den utredning av nyssnämnda fråga, som enligt min mening borde komma till stånd, syntes till allsidig utredning böra upptagas spörsmålen angående de förändringar i statsdepartementens organisation och arbetsätt, vilka berörts i konstitutionsutskottets nyssnämnda yttrande eller eljest kunde vara erforderliga till avhjälpan av förefintliga brister. Bland problem, som därvid borde göras till föremål för behandling, framhöll jag frågorna om utjämning av arbetsbördan departementen emellan och om inrättande av nya departement, om decentralisation av regeringsärenden, om inrättande av en särskild kristidsorganisation samt möjliggörande av en utökning av de konsultativa statsrådets antal, då tidsförhållandena sådant påkallade, om förändringar som påkallades av landets försvarsberedskap, om beredande av ökad möjlighet att i administrativ ordning vidtaga organisatoriska föränd-

ringar inom Kungl. Maj:ts kansli samt om ändrade bestämmelser rörande sammansättningen av tillförordnad regering.

Sedan jag den 30 december 1938 uppdragit åt *landshövdingen K. Levinson* att utföra ifrågavarande utredningsarbete, har denne den 20 december 1939 avgivit betänkande i ämnet (statens off. utredn. 1939: 44). I betänkandet har den sakkunnige till en början till behandling upptagit frågan, huruvida och i vad mån lättnader i de särskilda departementens arbetsbelastning stå att vinna genom decentralisation av vissa regeringsärenden. Därefter har en framställning lämnats beträffande de ändringar i departementsindelningen och ärendenas fördelning mellan departementen, som den sakkunnige funnit behövliga och lämpliga till vinnande av de syften som angivits i utredningsdirektiven. I samband därmed har uppmärksamhet även ägnats spörsmålet, vilka åtgärder som kunna erfordras för att åstadkomma en ändamålsenlig kristidsorganisation inom den högsta centralförvaltningen. Slutligen har behandlats spörsmålet om de jämkningar i grundlagsbestämmelserna om statsrådets sammansättning m. m., som ansetts påkallade. Innan jag redogör för den sakkunniges förslag till grundlagsändringar, torde här få lämnas en kortfattad översikt av betänkandets innehåll i övriga delar.

I fråga om decentralisation av regeringsärenden har den sakkunnige — under hänvisning till vissa förslag i dylikt avseende, som av honom framlagts för de särskilda departementens vidkommande — sammanfattningsvis uttalat, att möjligheter till decentralisation otvivelaktigt föreligga men att de ärenden som kunna ifrågakomma till en sådan åtgärd icke äro av det antal eller den beskaffenhet, att deras avskiljande från handläggning av Kungl. Maj:t kan nämnvärt inverka på lösningen av de organisatoriska problem beträffande Kungl. Maj:ts kansli, vilka utgjort det huvudsakliga föremålet för den sakkunniges utredning.

De förändringar beträffande departementsindelningen och ärendesfördelningen, som den sakkunnige ansett kunna komma i betraktande, ha av honom förklarats åsyfta dels att åstadkomma en önskvärd utjämning av arbetsbördan mellan departementen, dels att därvid i möjligaste mån sammanföra sådana nu till olika departement hörande ärendesgrupper som stå i närmare samband med varandra. De synpunkter som den sakkunnige anlagt på nämnda spörsmål och de förslag som framlagts av honom äga, enligt vad i betänkandet anmärkes, avseende å tider med normala förhållanden inom samhällslivet.

Vid den prövning av olika möjligheter i förevarande hänseenden, som den sakkunnige företagit, har utrikesdepartementet lämnats åsido, då detta departement synts intaga en sådan särställning att någon förändring av dess verksamhetsområde näppeligen bör ifrågakomma. Beträffande de övriga departementen har den sakkunnige till en början undersökt, huruvida genom överflyttning av ärendesgrupper dem emellan en tillfredsställande lösning kan vinnas med bibehållande av det nuvarande antalet permanenta departement, d. v. s. nio. Resultatet av dessa överväganden har i betänkandet framlagts såsom 'alternativ I'. Därefter har uppgjorts ett såsom 'alternativ II'

återgivet förslag till ny departementsindelning, innebärande en ökning av de permanenta departementens antal med ett.

Alternativ I innebär i huvudsak, att det nuvarande kommunikationsdepartementet omvandlas till ett 'inrikesdepartement', i vilket sammanföras dels från socialdepartementet lantregerings- och kommunala ärenden, dels från kommunikationsdepartementet större delen av de på detta departement nu ankommande ärendena, nämligen de som röra samfärdselanstalter och allmänna arbeten. De viktigaste av de grupper av förvaltningsärenden, som sålunda skulle falla inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, omfatta ärenden rörande lantregeringen, polisväsendet samt allmän ordning och säkerhet ävensom kommunala ärenden, samtliga i den mån de för närvarande handläggas i socialdepartementet, vidare ärenden rörande järnvägar och spårvägar, post, telegraf och telefon, kanaler, farleder och hamnar (med vissa undantag), ärenden rörande vägar, broar och färjor, motorfordons- trafik samt kommunikationsväsendet i övrigt till lands, lufttrafik, radioväsendet samt (med vissa undantag) ärenden rörande statens vattenfall och deras tillgodogörande ävensom kronans byggnader. Jämväl lagstiftningsfrågor i de ämnen som på detta sätt fölle inom inrikesdepartementets förvaltningsområde skulle hänföras dit. Av övriga till kommunikationsdepartementet nu hörande ärenden skulle de som röra stadsplane- och byggnadsväsendet övertagas av justitiedepartementet samt ärenden rörande förhandlingsrätt för statens tjänstemän förläggas till socialdepartementet. — Utom dessa förändringar, vilka direkt sammanhånga med kommunikationsdepartementets förvandling till inrikesdepartement, föreslås vissa ytterligare omflyttningar av ärenden i syfte att åstadkomma en jämnare arbetsfördelning departementen emellan. Bland annat skulle till handelsdepartementet överföras ett flertal ärendesgrupper, nämligen från försvarsdepartementet ärenden rörande sjökarteväsendet och — efter folkhushållningsdepartementets avveckling — den ekonomiska försvarsberedskapen, från ecklesiastikdepartementet (under viss förutsättning) ärenden rörande tekniska högskoleväsendet och yrkesundervisningen samt från jordbruksdepartementet ärenden rörande geologiska samt meteorologiska och hydrografiska undersökningar ävensom stormvarningsanordningar.

Jämväl *alternativ II* bygger på bildandet av ett inrikesdepartement, vilket skall ha till en av sina centrala uppgifter att handlägga lantregerings- och kommunala ärenden. Detta nya departement skall emellertid icke träda i något av de nu förefintliga permanenta departementens ställe, utan dessa föreslås bibehållna vid sina benämningar med de jämkningar med avseende å respektive verksamhetsområden, vilka betingas i första hand därav att i inrikesdepartementet skola sammanföras sådana ärenden som med hänsyn till sin beskaffenhet samt vederbörande departements nuvarande arbetsbelastning finnas lämpligen böra flyttas dit. Till inrikesdepartementet skulle enligt förevarande alternativ sammanföras följande viktigare grupper av förvaltningsärenden, nämligen från socialdepartementet dithörande ärenden rörande lantregeringen, polisväsendet samt allmän ordning och säkerhet ävensom kommunala ärenden, från finansdepartementet ärenden rörande kommunernas finanshushållning, från kommunikationsväsendet ärenden rörande stadsplane- och byggnadsväsendet, från jordbruksdepartementet ärenden rörande lantmäteriet och jorddelningsväsendet jämte därmed sammanhängande ämnen ävensom allmänna kartväsendet samt från ecklesiastikdepartementet ärenden rörande naturminnesmärken och nationalparker samt biografväsendet. Jämväl ärenden rörande lagstiftning i frågor, som tillhöra

inrikesdepartementets förvaltningsområde skulle handläggas där, dock med undantag av lagstiftning angående fastighetsbildning å landet och i stad samt stadsplanelagstiftning, vilka ärenden fortfarande skulle ankomma på justitiedepartementet. — Härutöver innefattar jämväl alternativ II en del ärendesomflyttningar i utjämnings syfte. Dessa gå öfvervägande ut på en ökning av handelsdepartementets uppgifter; vad härutinnan föreslagits öfverensstämma helt med alternativ I i motsvarande del.

Vid öfvervägande av de skäl som enligt den sakkunniges mening tala till förmån för de olika alternativen har denne för sin del funnit sig böra förordna det såsom alternativ II betecknade förslaget med tio departement. Därvid har den sakkunnige emellertid erinrat att, såsom i det följande ytterligare kommer att beröras, de nuvarande grundlagsbestämmelserna icke medgiva genomförandet av en dylik reform förrän i samband med folkhushållningsdepartementets avveckling. Skulle det befinnas nödvändigt att utan avvaktande av nämnda avveckling eller grundlagsbestämmelsernas ändring lätta på socialdepartementets arbetsböda, anser den sakkunnige, att alternativ I bör kunna läggas till grund.

Beträffande frågan om kristidsorganisationen anföres i betänkandet, att, därest en omläggning av departementsindelningen enligt något av de nu återgivna förslagen kommer till stånd, behovet av en särskild kristidsorganisation inom Kungl. Maj:ts kansli i väsentlig grad torde förlora aktualitet, för så vitt det gäller en kris med begränsning huvudsakligen till förhållandena på arbetsmarknaden. I händelse av en krigskris sådan som den vi nu genomleva, eller om vårt eget land skulle invecklas i krig, kan däremot, enligt vad den sakkunnige uttalar, en utbyggnad av departementsorganisationen visa sig behöfelig. I detta sammanhang framhålles i betänkandet, att för det fall att normalorganisationen hålles inom nuvarande ram, gällande grundlagsbestämmelser lämna möjlighet till provisorisk förstärkning av organisationen med ett departement, men att i den händelse departementsorganisationen redan för normala förhållanden gives en omfattning av tio departement, en sådan anordning stöter på hinder i grundlagsbestämmelserna, samt att i båda fallen dessa bestämmelser — bland annat genom fixerandet av antalet konsultativa statsråd — utesluta möjligheten att lösa frågan om kristidsorganisationen genom att utan ökning av departementens antal tillskapa ett särskilt organ inom Kungl. Maj:ts kansli för handläggning av krisärenden. Spörsmålet om åtgärder för beredande av önskvärd rörelsefrihet i nu omförmälda hänseenden har av den sakkunnige upptagits till behandling i samband med övriga grundlagsfrågor.

Vad härefter angår den nu föreliggande frågan om ändringar i grundlagsbestämmelserna må till en början framhållas, att de förslag som i detta hänseende föreligga huvudsakligen avse tre åtminstone delvis fristående spörsmål, vilka här torde få behandlas vart för sig, nämligen om statsdepartementens antal, om de konsultativa statsrådets antal samt om tillförordnad regerings sammansättning.

Rörande *statsdepartementens antal* stadgas i § 5 regeringsformen, att departementen skola vara minst åtta, högst tio samt att antalet inom dessa gränser bestämmes genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. I samma ordning skola jämväl departementens benämningar och huvudsakliga verksamhetsområden bestämmas, varemot den närmare fördelningen av ärendena departementen emellan fastställas i administrativ ordning. För varje departement skall, enligt vad i paragrafen vidare stadgas, Konungen bland statsrådets ledamöter utse en chef och föredragande.

Den normala departementsorganisationen är reglerad genom lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen, som fastställt departementens antal till nio, ävensom stadgan den 12 december 1930 (nr 447) angående fördelning av ärendena mellan statsdepartementen. Genom en provisorisk lag den 14 oktober 1939 (nr 719) om inrättande av ett folkhushållningsdepartement, vilken lag trädde i kraft den 15 i sistnämnda månad samt gäller till och med den 30 juni 1941 eller den tidigare dag Konungen förordnar, har tillfälligt inrättats ett tionde departement. Dettas arbetsuppgifter äro närmare bestämda genom en stadga den 14 oktober 1939 (nr 721) angående folkhushållningsdepartementet.

Den nuvarande lydelsen av § 5 regeringsformen antogs slutligt vid 1918 års riksdag. Enligt de motsvarande bestämmelser som gällde dessförinnan var antalet statsrådsledamöter fixerat till elva, av vilka åtta skulle vara chefer och föredragande för var sitt av vissa uppräknade departement.

Förslag till ändring av sistnämnda bestämmelser framlades av *departementalkommitté* i deras den 31 december 1912 avgivna betänkande. Beträffande bestämmelserna om statsdepartementens antal och benämningar anförde kommittéerna, att det syntes dem påtagligt att dessa bestämmelser icke vore av grundlags natur. Enligt kommittéernas mening vore bestämmelsernas betydelse närmast att angiva normerna för det sätt varpå centralförvaltningen skulle vara uppdelad för sin verksamhet i högsta instans; de ägde följaktligen icke konstitutionell utan administrativ karaktär. Vid bedömande av frågan om departementsindelningens inrymmande i grundlag hade emellertid även en annan omständighet av praktisk innebörd varit bestämmande för kommittéerna, nämligen den kännbara olägenheten av att ifrågasättande stadganden vore bundna vid de tunga former som gällde för ändring av grundlag. Kommittéerna funno det kunna ifrågasättas, om ej bestämmandet av departementsindelningen helt och hållet borde läggas i Kungl. Maj:ts hand, men hade — om ock en dylik anordning skolat medföra beaktansvärda fördelar — likväl icke ansett tillrädligt att ett sådant steg då toges, särskilt i betraktande därav att en dylik utsträckt rätt för Kungl. Maj:t, ehuru tillämplig i de flesta europeiska stater, icke överensstämde med våra förvaltningsförhållanden sådana de historiskt utvecklats. Det av kommittéerna framlagda förslaget till grundlagsbestämmelser innebar i stället i huvudsak, att antalet statsrådsledamöter skulle utgöra lägst tio, högst tolv, att för de särskilda förvaltningsgrenarna skulle finnas statsdepartement

till det antal som bestämdes genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag, vilken tillika angåve varje departements huvudsakliga verksamhetsområde, samt att Konungen skulle bland statsrådets ledamöter utnämna chefer och föredragande för de olika departementen.

Med anledning av departementalkommitterades betänkande framlades för 1914 års senare riksdag en proposition (nr 79) med förslag till ändring av grundlagens stadganden bland annat i nu förevarande delar. Beträffande frågan om utbrytande ur grundlagen av bestämmelserna om departementens antal och benämningar förklarade chefen för justitiedepartementet, att han funne vad kommitterade anfört till stöd för sitt förslag härom givetvis förtjänt av beaktande, men att han det oaktat ej kunde ansluta sig till kommitterades förslag såsom helhet betraktat, enär, enligt vad departementschefen hölle före, departementsindelningen icke borde helt berövas den stadga som sammanhänge med de dåvarande bestämmelsernas egenskap av grundlagsstadganden. Ett antagande av kommitterades förslag skulle enligt departementschefens förmenande innebära ett större avsteg från då bestående förhållanden än som kunde anses erforderligt och lämpligt. Frågan syntes i stället böra lösas på sådant sätt att i regeringsformen inrymdes, bland annat, stadgande om att departementens antal skulle vara lägst åtta, högst tio samt inom dessa gränser bestämmas i särskild av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Behovet av rörligare och smidigare former i avseende å departementsindelningen fann departementschefen bliva i fullt tillräcklig mån tillgodosett även med detta förslag. Ej heller kommitterades förslag att antalet statsrådsledamöter skulle i grundlagen bestämmas till minst tio och högst tolv biträdades av departementschefen. Denne ansåg det fortfarande böra i regeringsformen uttryckligen angivas, att en statsrådsledamot skulle vara chef och föredragande för varje departement, ävensom att i statsrådet skulle ingå tre konsultativa medlemmar. En begränsning i antalet statsrådsledamöter vore i varje fall given genom bestämmelsen om att departementens antal ej finge överstiga tio.

Konstitutionsutskottet anmärkte i sitt utlåtande (nr 15) i anledning av propositionen bland annat, att ökningen i smidighet och rörlighet beträffande ifrågavarande bestämmelser enligt Kungl. Maj:ts förslag tydligen inskränkte sig till vad som kunde anses vara vunnet genom själva departementsindelningens överförande från grundlag till lag, och utskottet fann det kunna sättas i fråga, om denna vinst ur berörda synpunkt kunde anses tillräcklig. Avgörande för utskottets ställningstagande blev emellertid en annan omständighet, nämligen att propositionen icke gav någon utgångspunkt för en preliminär överenskommelse om den nya lagens innehåll. Detta utgjorde enligt utskottets mening ett bestämt hinder att då förorda Kungl. Maj:ts förslag till grundlagsändringar. — På utskottets hemställan avslogs därefter propositionen av riksdagen.

Förslaget framlades, i oförändrad form, ånyo av Kungl. Maj:t för 1917 års riksdag (prop. nr 248). I konstitutionsutskottets utlåtande (nr 25) underströks att ifrågavarande bestämmelser obestriddligen vore av administra-

tivt innehåll samt att, om än dylika stadganden fordom ansetts ha sin naturliga plats i en författningsurkund och rent av ansetts utgöra dennas väsentligaste innehåll, utvecklingen oförtydligt gått i den riktningen att de allt mer och mer utsöndrats ur grundlagarna. En överflyttning av den art Kungl. Maj:t föreslagit skulle således, enligt vad utskottet anförde, väl överensstämma med våra grundlagars allmänna utveckling. Sedan utskottet härefter — med en mindre, formell ändring — tillstyrkt förslaget, antog riksdagen i enlighet härmed detsamma såsom vilande.

Det vilande förslaget blev påföljande år definitivt antaget av riksdagen.

Vid 1930 års riksdag väcktes i första kammaren en motion (nr 239) om utredning rörande den ändring i grundlag, som erfordrades för att åstadkomma en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt. Vid den ifrågasatta utredningen borde, enligt vad motionärerna uttalade, bland annat beaktas att Kungl. Maj:t skulle erhålla frihet att bestämma regeringsledamöternas och statsdepartementens antal — dock med den begränsning att ett visst minimum föreskrevs i lag — liksom att fördela ärendena mellan regeringsledamöterna och departementen. Till stöd för förslaget härom åberopades i huvudsak följande. Eftersom en parlamentarisk regering ej sällan bildades för lösning av en viss eller vissa på dagordningen stående frågor, måste det för regeringen vara av synnerlig betydelse att kunna organisera sig under former, vilka möjliggjorde att dessa frågor erhöles en såväl sakkunnig som skyndsamt behandling. Därvid mötte emellertid svårigheter genom den brist på möjlighet till anpassning, som utmärkte regeringens organisation. Därest exempelvis vid en regerings bildande vore önskvärdt att i regeringen bereda plats åt en person som skulle särskilt lämpa sig för att driva fram en viss aktuell fråga, vore det mest ändamålsenligt att denna person kunde erhålla säte i konseljen utan att — såsom nu i regel måste ske — belastas med en departementschefs bestyr och han i stället finge tillfälle att mera helt ägna sig åt beredningen av spörsmålet i fråga. En liknande situation kunde inträda även under en regerings tillvaro, i det att en omfattande fråga, vars ministeriella handläggning skolat fullt ut kräva en mans arbetskraft, plötsligt kunde aktualiseras; kris-tidens förhållanden gäve belysande exempel härpå.

Konstitutionsutskottet förklarade i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 20) i anledning av motionen, att utskottet kunde helt instämma i dennas syfte, men att enligt utskottets mening de i motionen framförda reformförslagen vore av den art att de icke eller i varje fall icke i någon väsentlig grad kunde tjäna nämnda syftes förverkligande. Beträffande det nyss återgivna särskilda reformförslaget i fråga om regeringens inre organisation anförde utskottet, bland annat, att utskottet icke funne det lämpligt att överflytta beslutanderätten på ifrågavarande områden till Kungl. Maj:t, samt att det enligt utskottets mening vore av värde, att vissa grundläggande bestämmelser angående departementens antal gäves i grundlagen och att i övrigt antalet departement och departementsindelningen bestämdes av Konungen och riksdagen. Då utskottet således, på dessa och i övrigt anförda skäl, icke

kunde ansluta sig till de riktlinjer för en utredning, som framlagts i motionen, avstyrktes denna. — Reservationsvis framfördes skiljaktiga meningar inom utskottet, därvid bland annat yrkades att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag rörande upphävande av grundlagsstadgandena om statsdepartementens bestämmande genom lag och om antalet statsråd samt rörande dessa frågors ordnande genom den årliga statsregleringen.

Motionen avslogs av riksdagen.

I sitt yttrande har *den sakkunnige* i nu förevarande del inledningsvis erinrat att, därest antalet departement redan för normala förhållanden fastställdes till tio, statsmakterna avhände sig den möjlighet som hittills förelagat att i händelse av utomordentliga förhållanden av ena eller andra slaget provisoriskt utbygga departementsorganisationen, men att erfarenheten från den senaste tiden finge anses utgöra tillräckligt belägg för nödvändigheten av att bibehålla en viss rörelsefrihet i sistnämnda avseende. Redan detta förhållande har synts den sakkunnige motivera en jämkning i grundlagsbestämmelserna. Beträffande innebörden och utformningen av denna jämkning har den sakkunnige förklarat sig för sin del hålla före, att tiden nu är inne att till förnyat övervägande upptaga frågan om utbrytande ur grundlagen av bestämmelserna om statsdepartementens antal. Till utveckling härav anföres i betänkandet:

Mot en reform i denna riktning har, såsom av den föregående redogörelsen framgår, förutom historiska skäl huvudsakligen anförts, att det vore av värde att vissa grundläggande bestämmelser angående departementens antal angäves i grundlagen, samt att reformen kunde leda till att vid bildandet av en regering antalet departement och ärendenas fördelning bestämdes mera med hänsyn till personliga och partipolitiska än sakliga grunder. Det vill emellertid synas, som om dessa invändningar icke skulle vara av alltför stor tyngd. Departementalstyrelsens princip lär kunna på tillfyllestgörande sätt fastslås genom bibehållande av grundlagsbestämmelsen att statsdepartement skola finnas för de särskilda grenarna av rikets styrelse. Och de farhågor, som kommit till uttryck beträffande konsekvenserna av ett borttagande ur grundlagen av bestämmelserna angående antalet departement, torde kunna tillräckligt beaktas även vid departementsantalets reglering i annan ordning. Redan departementalkommitterade framhöllo på sin tid, hurusom med hänsyn till vikten av statsförvaltningens anpassning efter samhällsutvecklingens ram bundenheten vid de tunga former som gälla för ändring av grundlag ofta nog måste framstå såsom en kännbar olägenhet. Riktigheten härav lär med önskvärd tydlighet framgå av vad i det föregående anförts. Enligt utredningsmannens mening skulle en smidigare men samtidigt ur konstitutionell synpunkt betryggande anordning ernås genom att låta frågan om departementens antal avgöras genom statsregleringen och Kungl. Maj:ts på grund därav meddelade beslut. Tillräcklig anledning synes härvid icke föreligga att, såsom i 1930 års riksdagsmotion förutsattes, göra någon åtskillnad med avseende å antalets begränsning i den ena eller i den andra riktningen. Därest den nu förordade ändringen kommer till stånd, torde därav böra följa att fördelningen av ärendena mellan departementen och bestämmandet av dessas benämningar läggas i Kungl. Maj:ts hand.

Fördelarna med en dylik ordning synas ej inskränka sig blott därtill att ändringar i departementens och därmed statsrådsledamöternas antal kunna vidtagas utan det dröjsmål som föranledes av en grundlagsändring. Beaktansvärd är också den ökade möjlighet som beredes att, därest en inträffad kris eller andra extraordinära förhållanden skulle påkalla skyndsamma organisatoriska förändringar inom Kungl. Maj:ts kansli, i utjämnings syfte vidtagna omgrupperingar av ärenden departementen emellan, utan att riksdagens samtycke behöves avvaktas.

På grund av vad sålunda anförts har den sakkunnige föreslagit, att stadgandena i § 5 regeringsformen om departementens antal samt om ordningen för bestämmande av deras benämningar och huvudsakliga verksamhetsområden skola utgå. I stället bör i nämnda paragraf föreskrivas, dels att antalet departement bestämmas av Konungen och riksdagen gemensamt, dels ock att departementens benämningar och fördelningen av ärendena, departementen emellan, bestämmas av Konungen genom en särskilt utfärdad, offentligen kungjord stadga. Lagen om statsdepartementen bör i anslutning härtill upphävas.

I detta sammanhang har den sakkunnige funnit viss jämkning av bestämmelserna i § 38 riksdagsordningen om konstitutionsutskottets arbetsuppgifter erforderlig. I denna del anföres:

Den sålunda ifrågasatta reformen lär medföra, att den befattning som enligt § 38 riksdagsordningen tillkommer konstitutionsutskottet med avseende å lagstiftning angående statsdepartementen bör bortfalla. Erinras emellertid att, därest det skulle anses nödigt att vid utskottsbehandlingen av frågor om förändring av departementens antal inhämta konstitutionsutskottets mening i ämnet, möjlighet härtill torde föreligga genom tillämpning av de i § 47 riksdagsordningen meddelade bestämmelserna angående sammansatt utskott.

Gällande stadgande angående *antalet konsultativa statsråd* återfinnes i § 6 regeringsformen, där bland annat föreskrives att statsrådet skall bestå av cheferna för departementen samt tre statsråd utan departement. För dessa senare innehåller paragrafen tillika det särskilda behörighetsvillkoret, att minst två av dem böra ha förvaltats civil beställning.

Såsom av det förut sagda framgår innefattade 1918 års grundlagsändringar ingen avvikelse från vad som dessförinnan gällt med avseende å de konsultativa statsrådets antal. Jämväl nyssnämnda behörighetsvillkor hade sin motsvarighet i de äldre bestämmelserna.

Departementalkommitterade förklarade sig principiellt hålla före, att en minskning i antalet konsultativa statsråd icke borde äga rum. Emellertid kunde det enligt kommitterades mening undantagsvis befinnas lämpligt att inskränka nämnda antal. Kommitterades förslag upptog i enlighet härmed ingen grundlagsföreskrift angående de konsultativa statsrådets antal i vidare mån än som indirekt följde därav att, såsom nämnts, en minimi- och en maximisiffra fixerades för statsrådsledamöterna överhuvud. Då förslaget alltså förutsatte möjligheten att de konsultativa statsråden vore färre än tre, kunde bestämmelsen att bland dem minst två borde ha förvaltats ci-

vil beställning redan av denna anledning ej bibehållas oförändrad. Kommitterade ansågo det överhuvud kunna med fog ifrågasättas, huruvida icke bestämmelsen kunde helt och hållet bortfalla. Bland annat anfördes att densamma vore mindre tillfredsställande ur den synpunkten att, även då tre konsultativa statsråd inginge i regeringen, det icke syntes böra oundgängligen fordras att två av dem uppfyllt berörda villkor; det kunde exempelvis vid ett givet tillfälle befinnas fördelaktigt att, jämte statsministern, som väl i de flesta fall kunde antagas komma att bliva icke en ämbetsman utan fastmera en politiskt skolad man, en annan i det parlamentariska livet erfaren och i övrigt lämplig person, som ej tjänstgjort inom statsförvaltningen eller jurisdiktionen, inträdde såsom konsultativt statsråd. Kommitterade påpekade även, att föreskriften i fråga innebure en inskränkning i Konungens rätt att välja sitt råd ävensom att den dåmera icke ägde samma berättigande som före regeringsrättens tillkomst. Med hänsyn särskilt till att saknaden av en dylik bestämmelse skulle kunna ha till följd att ingen av regeringens medlemmar förvaltadt civil beställning, bibehölls emellertid stadgandet i kommitterades förslag i den förändrade form att detsamma knöts till statsrådet i dess helhet.

Som nämnts lämnades bestämmelserna om de konsultativa statsråden i sak orubbade vid 1918 års grundlagsreform. Några förslag till ändring i desamma ha sedermera icke varit föremål för Kungl. Maj:ts eller riksdagens prövning. Erinras må i detta sammanhang allenast, att konstitutionsutskottet vid 1938 års riksdag i sitt förut omförmälda utlåtande (nr 7) framhöll, hurusom det kunde finnas anledning taga i övervägande möjligheten att vid särskilt behov tillsätta något ytterligare statsråd med specialuppgifter men utan departement, om än utrustat med särskilt kansli. Ett dylikt statsråd skulle, enligt vad utskottet anförde, bland annat kunna bidra till att lätta en av särskilda anledningar alltför hårt tyngd departementschefs arbetsbelastning.

Den sakkunnige har funnit åtgärd böra vidtagas i syfte att möjliggöra en ökning av antalet konsultativa statsråd, detta oavsett huruvida statsmakterna besluta sig för en ordning med normalt tio departement eller icke. Till motivering härav anför den sakkunnige:

Den ökning av departementens arbetsbörda, som undan för undan ägt rum, har givetvis gjort sig kännbar icke blott för departementscheferna utan jämväl för de konsultativa statsråden. Alldeles särskilt har den dem åliggande författningsgranskningen samt kontrolläsningen av riksdagspropositioner och akter i andra ärenden rönt en betydande påverkan av regeringsärendenas starka tillväxt. Även med bibehållande av niodepartementsorganisationen gör sig därför, åtminstone tidtals, behov gällande av ytterligare ett konsultativt statsråd. Än mera måste detta bliva fallet vid ett ökat departementsantal. Tvivelsutan skulle det varit högeligen önskvärt att under den nu rådande krisen kunna förfoga ej blott över ett provisoriskt folkhushållningsdepartement utan ock över ett något ökat antal konsultativa statsråd.

Ett effektivt sätt att tillgodose behovet av rörelsefrihet i förevarande avseende har den sakkunnige funnit vara, att även antalet konsultativa statsråd

göres helt oberoende av grundlagsföreskrifter och i stället fastställas av Konungen och riksdagen gemensamt. Enda skälet för att bibehålla det nuvarande antalet såsom ett i grundlag stadgat minimum skulle, enligt vad i betänkandet uttalas, vara att man därigenom bereder större säkerhet för att de konsultativa statsråden icke vid något tillfälle bliva färre än nu. Enligt den sakkunniges mening föreligger dock näppeligen något praktiskt behov av en dylik grundlagsbestämmelse, vilken därjämte syntes den sakkunnige mindre väl ansluta sig till det av honom framlagda förslaget beträffande departementens och departementschefernas antal.

I detta sammanhang har den sakkunnige erinrat om det förut nämnda särskilda behörighetsvillkoret för konsultativa statsråd samt om de skäl för denna bestämmelses borttagande, som anförts av departementalkommitterade. Under framhållande att stadgandet är avsett att utgöra en borgen för att varje regering inom sig skall räkna ett tillräckligt antal ledamöter med grundlig kännedom om civil förvaltning har den sakkunnige för egen del velat tillägga, att det syntes kunna ifrågasättas, om stadgandet ens för fyllande av det därmed avsedda syftet vore av den betydelse lagstiftaren velat tillmäta detsamma. Härom anföres närmare:

Den omständigheten att en person förvaltat civil beställning, under vilket begrepp lärers innefattas varje statlig befattning utom militär — och möjligen prästerlig — tjänst, innebär knappast någon garanti för att vederbörande äger djupare kunskap om det civila förvaltningsväsendet. Det lärers för övrigt få förutsättas att vid bildandet av en regering behovet av administrativ erfarenhet inom denna kommer att tillgodoses, oavsett om det nu omhandlade stadgandet bibehålles eller icke.

Av sålunda anförda skäl har den sakkunnige förordnat, att i § 6 regeringsformen meddelas en bestämmelse av innehåll, att statsrådet skall bestå av — förutom cheferna för departementen — statsråd utan departement till det antal som bestämmas av Konungen och riksdagen gemensamt, samt att det nuvarande särskilda behörighetsvillkoret för konsultativa statsråd utgår. — Beträffande betydelsen ur viss synpunkt av den ifrågasatta nya ordningen anföres i betänkandet:

Genom att sålunda icke i grundlag fixera antalet statsråd utan departement hålles möjlighet öppen att anlita sådan ledamot av regeringen för särskilda uppgifter i syfte att för en kortare eller längre tid bereda lättnad i arbetsbördan för någon eller några av departementscheferna, därest så till följd av en inträffad kris eller andra särskilda förhållanden skulle finnas behövt. Detta synes kunna ske på det sätt, att ett statsråd utan departement förordnas att i departementschefs ställe föredraga vissa ärenden. Dessa ärenden skulle alltså fortfarande formellt bibehållas i respektive departement samt där beredas och expedieras, men departementschefen skulle befrias från den omedelbara befattningen med dem och den särskilt förordnade föredraganden ha att fullgöra hans åligganden med avseende å de ifrågasatta ärendenas beredning, föredragning och expediering.

I detta sammanhang har den sakkunnige föreslagit en omredigering av det i § 5 regeringsformen upptagna stadgandet angående utseende av departe-

mentschefer i huvudsaklig överensstämmelse med departementalkommitte-
rades förslag i motsvarande del.

Beträffande frågan om statsrådets sammansättning har den sakkunnige avslutningsvis påpekat att de syften, som enligt det föregående ansetts böra tillgodoses genom att låta antalet departement och konsultativa statsråd bestämmas i samband med statsregleringen, givetvis i stället kunna ernås genom att göra sagda antal beroende av en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Även vid en sådan — enligt den sakkunniges mening onödigt omständlig — anordning borde det emellertid, för att den anpassning efter utvecklingen, som eftersträvats, icke skulle äventyras, vara Konungen förbehållet att bestämma om fördelningen av ärendena mellan departementen och om dessas benämningar.

Vidkommande slutligen frågan om *tillförordnad regerings sammansättning* stadgas i § 43 regeringsformen, att om Konungen går i fält eller till avlägsnare inrikes orter reser, han äger förordna tre ledamöter av statsrådet, under den ordförande som han antingen ibland prinsar av sitt hus eller ibland statsrådets ledamöter särskilt nämner, att i viss omfattning föra regeringen.

I direktiven för den sakkunniges utredning omnämnde jag, såsom tidigare erinrats, bland de spörsmål som borde göras till föremål för undersökning jämväl frågan om ändring av de nu återgivna bestämmelserna. Syftet med utredningen i denna del skulle vara att för sammansättningen av tillförordnad regering finna en form som undanröjde den nu förefintliga begränsningen i den administrativa befogenheten för departementschef, vilken ej vore medlem av dylik regering, och åstadkomme att samtliga statsråds arbetsförmåga utnyttjades på ett tillfredsställande sätt under tid då tillförordnad regering vore tillsatt.

Rörande behovet av ändrade bestämmelser på förevarande område anför *den sakkunnige*:

Tillsättandet av tillförordnad regering medför bland annat en tillfällig förändring i fråga om chefskapet för åtminstone flertalet departement, i det att departementen därvid fördelas mellan den tillförordnade regeringens medlemmar, vilka under den tid förordnandet varar förestå respektive departement såsom tillförordnade chefer. Under samma tid är således en ordinarie departementschef, som icke tillhör den tillförordnade regeringen, ställd utanför regeringsammansättningarna och därjämte i saknad av befogenhet att meddela på departementschefen ankommande beslut, även om han är oförhindrad och i realiteten fortfar att leda sitt departement. Att en sådan ordning icke kan vara praktisk och ändamålsenlig synes ej behöva närmare utvecklas.

Den sakkunnige har också förklarat sig vara av den uppfattningen, att en ändring bör komma till stånd i syfte att undanröja den begränsning i en ordinarie departementschefs möjligheter att utöva sitt ämbete, som följer av berörda grundlagsbestämmelse. I fråga om denna ändrings närmare innehåll heter det i betänkandet:

Därest Konungen under tid för vilken tillförordnad regering är tillsatt har att avgöra regeringsärenden, som han förbehållit sin egen prövning, hålles konselj å den ort där Konungen uppehåller sig. Här måste följaktligen statsrådsledamöter i erforderligt antal infinna sig. Det förekommer ej sällan, att samtidigt eller så gott som samtidigt hålles dels regeringssammanträde i Stockholm och dels konselj å Konungens vistelseort. Då den tillförordnade regeringens medlemmar måste anses vara av laga förfall hindrade att deltaga i nämnda konselj, torde, för att så många av statsrådets ledamöter som möjligt skola kunna deltaga i denna, åtminstone vid sådana tillfällen som här åsyftas antalet medlemmar av den tillförordnade regeringen icke böra hållas högre än som kan anses oundgängligen nödvändigt. Möjlighet måste därför föreligga att, med iakttagande av ett grundlagsstadgat minimum, anpassa tillförordnad regerings medlemsantal så, att antalet statsrådsledamöter som stå till förfogande för att deltaga i konselj ej därigenom otillbörligt reduceras. Överhuvud torde de skäl som åberopats till stöd för en ändring av ifrågavarande bestämmelser tala för att Konungen, med nyss angivna inskränkning, bör ha fria händer att lämpa tillförordnad regerings sammansättning liksom ock arbetsfördelningen mellan dess medlemmar efter förhållandena i varje särskilt fall.

I enlighet härmed har den sakkunnige funnit det syfte varom här är fråga lämpligen böra tillgodoses på det sätt att antalet statsrådsledamöter, som Konungen äger förordna såsom medlemmar av tillförordnad regering utöver ordföranden, i grundlagen bestämmes till *minst* tre. — Beträffande slutligen det härvid uppkommande spørsmålet huruvida, sedan en tillförordnad regering med visst antal medlemmar tillsatts av Konungen, denna regering själv äger besluta om förändring av nämnda antal, anför den sakkunnige:

Erinras må i detta sammanhang, att i Kungl. Maj:ts — i konselj meddelade — beslut om tillsättande av tillförordnad regering regelmässigt inryckes föreskrift därom att, därest ordföranden eller någon av medlemmarna skulle bliva av sjukdom, jäv eller annan orsak hindrad att deltaga i regeringen, däri skall inkallas någon annan statsrådsledamot och att vid inträffande förändring i regeringens sammansättning den främste av regeringens ledamöter skall vara ordförande. Hinder synes icke möta att detta bemyndigande — som väl saknar stöd i regeringsformens bestämmelser men anses vara uttryck för konstitutionell sedvanerätt — efter den nu ifrågasatta grundlagsändringens genomförande gives den vidgade innebörd som erfordras för en ändamålsenlig tillämpning av den ändrade bestämmelsen.

Departements-
chefen.

Då jag härefter går att redogöra för min egen ståndpunkt i förevarande ämne, må förutskickas att, enligt min mening, anledning saknas att i detta sammanhang ingå i prövning av frågan om de ändringar i departementsorganisationen, som kunna föranledas av den gjorda utredningen. Med hänsyn till det extraordinära läge vari vi befinna oss, liksom till ovissheten om de arbetsuppgifter som kunna komma att föreligga under de närmaste åren, torde det erbjuda alltför stora vanskligheter att för Kungl. Maj:ts kansli nu fastställa en organisationsplan, som är avsedd för normala tidsförhållanden och följaktligen knappast kan tänkas träda i tillämpning förrän en återgång skett till dylika förhållanden. I denna del av ämnet är jag alltså icke för närvarande beredd att för Kungl. Maj:t framlägga något slutgiltigt förslag.

För att kunna bedöma de uppkomna spörsmålen rörande ändringar i grundlagarna synes det ej utgöra någon nödvändig förutsättning, att statsmakterna tagit ställning till frågan om departementsorganisationens framtida utformning. Behovet av enklare och smidigare former för genomförandet av organisatoriska förändringar inom statsrådet och Kungl. Maj:ts kansli än de som äro stadgade för grundlagsändringar är sedan länge erkänt. Frågan har endast gällt, hur långt man bort tillmötesgå kravet på rörelsefrihet i dessa hänseenden. Genom att, på sätt skedde genom 1918 års reform, inskränka grundlagsstadgandena till att angiva vissa gränser för departementsantalet samt från grundlag till allmän lag överföra bestämmelserna om antalets fastställande ävensom angående departementens benämningar och därmed också deras huvudsakliga verksamhetsområden åstadkoms helt visst en ej oväsentlig förenkling. Den ordning som då genomfördes kan dock icke betraktas såsom en slutgiltig lösning av problemet. Redan år 1914, då reformförslaget första gången framlades för riksdagen, gav konstitutionsutskottet uttryck åt tvivel, huruvida önskemålet om ökad smidighet därigenom blivit tillräckligt tillgodosett. Tiden torde nu vara inne att taga steget fullt ut och, så när som på ett allmänt fastslående av departementalstyrelsens princip, från regeringsformen skilja bestämmelserna om departementsorganisationen. En dylik förändring torde ock stå i god överensstämmelse med den utveckling våra grundlagar sedan lång tid tillbaka genomgått.

Om jag sålunda i denna del ansluter mig till den sakkunniges ståndpunkt, kan jag å andra sidan icke helt biträda hans förslag beträffande den ordning för departementsantalets bestämmande, som skall ersätta den nuvarande. Förslaget innebär härutinnan, att departementens antal skall kunna bestämmas av Konungen och riksdagen gemensamt i samband med statsregleringen. Enligt min mening kan dock kravet på förenkling knappast anses påkalla en så långt gående avvikelse från nu bestående förhållanden. Nämnda krav synes bliva tillräckligt tillgodosett på det — av den sakkunnige i andra hand anvisade — sättet, att departementens antal utan inskränkning regleras i samma ordning som nu gäller för antalets fastställande inom de i grundlagen angivna gränserna, d. v. s. genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Härigenom säkerställes konstitutionsutskottets medverkan vid dessa frågors behandling i riksdagen.

Däremot bör bestämmandet av departementens benämningar och verksamhetsområden ankomma på Kungl. Maj:t allena. Kungl. Maj:t beredes därmed möjlighet exempelvis att, om under en ekonomisk kris något departement skulle överhoppas av krisärenden, till ett mindre arbetstyngt departement tillfälligt överflytta vissa ärendesgrupper, oberoende av att gränserna för de berörda departementens 'huvudsakliga verksamhetsområden' till äventyrs därigenom komme att rubbas. En dylik åtgärd kan uppenbarligen vara ägnad att göra mera vittgående och kostsamma organisatoriska förändringar obehövlige.

Vad nyss anförts i fråga om den ordning vari antalet departement skulle bestämmas torde väsentligen gälla också med avseende å de konsultativa

statsrådets antal. Jämväl detta antal bör sålunda enligt min mening regleras genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. För att erforderliga ändringar i antalet konsultativa statsråd icke skola försvåras genom tyngande formföreskrifter, bör emellertid antalet icke fastlåsas i lagen. I stället bör åt Kungl. Maj:t lämnas viss rörelsefrihet med avseende å dess bestämmande. Vid ett departementsantal av tio torde sålunda de konsultativa statsrådets antal böra i lagen angivas till lägst tre och högst fem. Under förutsättning att maximiantalet normalt ej utnyttjas skulle därmed stå Kungl. Maj:t öppet att, för den händelse oförutsedda omständigheter skulle påkalla förstärkning av det konsultativa inslaget i statsrådet, tillkalla ytterligare statsråd utan departement. Å andra sidan skulle Kungl. Maj:t ha i sin hand att, om antalet sådana statsråd överstiger det lagstadgade minimum, minska antalet, då förhållandena gäve anledning härtill.

Den sakkunnige har särskilt understrukit de möjligheter att förordna statsråd utan departement att i departementschefs ställe föredraga vissa ärenden, som skulle beredas genom att de konsultativa statsrådets antal icke fastställdes i grundlag. Enligt vad den sakkunnige i detta sammanhang jämväl framhållit kan det synas tveksamt, i vad mån ett dylikt förordnande för närvarande är förenligt med svensk konstitutionell rätt. Lämpligt synes därför vara att det nuvarande stadgandet, att för varje departement skall utses en chef och föredragande, förtydligas så att ingen ovisshet behöver råda om den ifrågakommande anordningens grundlagsenlighet.

I enlighet med den sakkunniges förslag förordar jag vidare, att det för de konsultativa statsråden stadgade särskilda behörighetsvillkoret skall utgå.

Det torde böra ankomma på konstitutionsutskottet att inom riksdagen bereda jämväl frågor rörande de av mig nu förordade lagbestämmelserna om de konsultativa statsrådets antal. Stadgande härom bör införas i § 38 riksdagsordningen.

Genom de nu förordade grundlagsstadgandena angives endast den ordning, i vilken departementens och de konsultativa statsrådets antal skola bestämmas. Förslag till lagbestämmelser i dessa ämnen måste naturligen föreläggas riksdagen inom sådan tid att förslaget kan antagas i sammanhang med det slutliga godkännandet av grundlagsändringarna. Huruvida förhållandena skola medgiva ett definitivt ställningstagande i fråga om departementsorganisationen så snart att ett därpå grundat lagförslag kan iramläggas för nästa års riksdag, förefaller tvivelaktigt. Då — särskilt med hänsyn till angelägenheten av att snarast bereda möjlighet till ökning av de konsultativa statsrådets antal — ett uppskov med grundlagsförslagets slutliga antagande till någon av de senare riksdagarna under fyraårsperioden knappast kan tänkas böra ifrågakomma, synes det antagligt att man vid de nya lagbestämmelsernas utarbetande skall ha att utgå från den nuvarande departementsorganisationen. I anslutning till vad jag nu och i det föregående anfört har jag låtit upprätta ett utkast till lag om antalet statsdepartement

och statsråd utan departement. Detta utkast är byggt på den förutsättningen att folkhushållningsdepartementet vid ifrågavarande tidpunkt alltjämt är i verksamhet. Utkastet torde få såsom *bilaga* fogas vid statsrådsprotokollet.

Vad slutligen beträffar den sakkunniges förslag till jämkning av bestämmelserna i § 43 regeringsformen om tillförordnad regerings sammansättning innebär detta förslag i korthet, att det antal som nu är i grundlag fastställt för medlemmarna av dylik regering i stället skall utgöra ett — likaledes i grundlag bestämt — minimum för medlemsantalet, och att det skall stå Kungl. Maj:t fritt att förordna flera medlemmar. Den sålunda föreslagna anordningen bereder i princip möjlighet för varje departementschef att, under tid då tillförordnad regering är tillsatt, i konstitutionella former utföra sina ämbetshandlingar såsom departementschef. Härigenom synes mig på tillfredsställande sätt tillgodoses det i utredningsdirektiven uttryckta önskemålet att för sammansättningen av tillförordnad regering finna en form, vilken undanröjer den begränsning som för närvarande föreligger med avseende å en utanför tillförordnad regering stående departementschefs administrativa befogenhet. Jag har alltså funnit mig böra biträda den sakkunniges förslag i denna del.

I anslutning till de nu förordade grundlagsändringarna bör, enligt vad den sakkunnige ock framhållit, i § 25 regeringsformen vidtagas rättelse av en i nämnda paragraf förekommande hänvisning.»

Föredraganden hemställer, att ett i enlighet med nu angivna grunder inom justitiedepartementet upprättat *förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen* måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utkast till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.

Härigenom förordnas, att antalet statsdepartement skall vara tio, samt att statsråd utan departement skola finnas till det antal, lägst tre och högst fem, som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft, då Konungen låtit i riksdagen uppläsa öppet brev att kungörelse utfärdats om ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen.

Genom lagen upphävas lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen och lagen den 14 oktober 1939 (nr 719) om inrättande av ett folkhushållningsdepartement.